

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Розглянуто теоретичні основи і підходи до організації аналізу інноваційної діяльності підприємств, в тому числі нематеріальних активів. Внесено пропозиції з покращення аналізу нематеріальних активів

Постановка проблеми. Зростання обсягу інвестицій у сферу науки та інноваційної діяльності передбачає наявність відповідної інформаційної бази, зокрема, в розрізі показників економічного аналізу. В умовах ринку діяльність практично будь-якого підприємства в значній мірі визначається зовнішніми умовами, у першу чергу потребами і запитами споживачів, діяльністю конкурентів і ділових партнерів тощо. Тому аналітична інформація має важливе значення в процесі розробки як стратегічних, так і поточних управлінських рішень. За умов переходу економіки країни і суб'єктів господарювання до інноваційної моделі розвитку значно зростає роль аналізу інноваційної діяльності для прийняття управлінських рішень.

Результати економічного аналізу та можливості їх використання для знаходження резервів господарювання залежать від достатності економічної інформації – планової, нормативної, облікової. Процес економічного аналізу завершує поточний управлінський цикл і починає наступний. Виявлені в ході аналізу внутрішні й зовнішні резерви та зроблені на цій основі прогнози щодо перспектив розвитку служать інформаційною основою планування діяльності всіх структурних підрозділів підприємства.

Стан вивчення проблеми. До недавнього часу в економічній науці не було сформовано чіткого цілісного уявлення про аналіз інновацій як самостійний напрям досліджень в рамках того або іншого виду економічного аналізу.

Таблиця 1. Напрями аналізу інноваційної діяльності в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів

№ з/п	Напрямок дослідження	Автори	Кількість
1	2	3	4
1	Аналіз інноваційного проекту	Богоявленська Ю.В. [1], Майорова Т.В. [190]	2
2	Аналіз і оцінка ефективності інновацій	Єндовицький Д.А. [2], Йохна М.А. [111], Ковальов В.В. [3], Кокурін Д.І. [4], Крупка Я.Д. [170], Крилов Є.І. [5], Пересада А.А. [255], Савицька Г.В. [6], Хаус Ч. [7], Шарп У.Ф. [8], Янковський К.П. [9]	10
3	Методика розрахунку нормативної собівартості продукції як інструмент інноваційного аналізу	Крилов Є.І. [10]	1
4	Аналіз впливу науково-технічного прогресу на ефективність промислового виробництва	Голиков В.І. [61]	1
5	Аналіз витрат інноваційної діяльності	Бортнік М.А. [28], Кокурін Д.І. [11], Гончарова Н.П. [62]	3
6	Управління розробкою інновацій, управління вибором (формуванням) цільових ринків для реалізації проектів інноваційного розвитку	Ілляшенко С.М. [12]	1

Продовження табл. 1

1	2	3	4
7	Методика розробки і реалізації основних етапів інноваційної стратегії на підприємстві	Калюжний І.Л. [13]	1
8	Аналіз впливу інновацій на ефективність господарської діяльності підприємства (методика розрахунку порівняно-аналітичних показників ефективності інноваційних проектів, аналіз взаємозв'язків між показниками ефективності інвестиційно-інноваційних проектів і показниками ефективності господарської діяльності підприємства, аналіз впливу інновацій на ефективність виробничої діяльності підприємства)	Крилов Є.І. [10]	1
Разом		x	20

Таким чином, напрями економічного аналізу інноваційної діяльності у вітчизняній та зарубіжній, навчальній літературі в основному стосуються питань оцінки ефективності інноваційної діяльності. В ході постановки і вирішення комплексу завдань, що відносяться до проблем інноваційного аналізу, виникає необхідність аналітичного обґрунтування одночасно фінансових (з яких джерел, в якому обсязі, на яких умовах і в якій пропорції можна здійснити фінансування інноваційних проектів), інвестиційних (як оптимально розподілити власні та залучені ресурси для створення й реалізації інноваційного проекту, визначити період оборотності, рівень ризику тощо) і операційних рішень (яка величина і оптимальна структура витрат підприємства, як впливає на хід реалізації проекту ритмічність постачань сировини та збуту продукції, чи достатній професійний і кваліфікаційний рівень персоналу, задіяного в проекті тощо).

Викладення основного матеріалу. Інновації є одним з напрямів здійснення виробничо-технічних інвестицій на підприємствах. Інноваційні та інвестиційні процеси тісно взаємозв'язані. Серйозні інновації неможливі без великих інвестицій, а ефективні інвестиції – без великих інновацій. У деяких випадках на підприємствах є грошові кошти, але немає інвестицій, тому що не існує інноваційних об'єктів їх вкладення. Ефективність і ризик виробничо-технічних інвестицій тісно пов'язані із структурою інновацій.

Встановлено, що інноваційний аналіз є складовою інвестиційного. При цьому ризик вкладення засобів в нові проекти зростає, прийоми і методи інвестиційного аналізу можуть бути використані для проведення інноваційного аналізу підприємств. Капіталовкладення в розробку нових продуктів (товарів) і освоєння нових ринків характеризуються стратегічною (довгостроковою) спрямованістю. Розробка і дослідження маркетингових, технічних, соціально-економічних і екологічних умов реалізації таких великомасштабних проектів потребують значних витрат на якісне проведення передінвестиційної й інвестиційної стадії й реалізації проекту.

Розуміння змісту економічного аналізу інновацій дозволяє чітко сформулювати його основну цільову спрямованість, яка полягає в об'єктивній оцінці потреби, можливості, масштабності, доцільності, прибутковості й безпеки здійснення інноваційних проектів; визначенні напрямів інноваційного розвитку підприємства і пріоритетних областей ефективного вкладення капіталу; розробці прийнятних умов і базових орієнтирів інноваційної політики; оперативному

виявленні факторів (об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх), що впливають на появу відхилень фактичних результатів від запланованих; у обґрунтуванні оптимальних інноваційних рішень, що зміцнюють конкурентні переваги підприємства і узгоджуються з її тактичними і стратегічними цілями.

Враховуючи викладені риси інноваційної діяльності, а також теоретико-практичні засади економічного аналізу, в табл. 2 представлено систематизовані основні компоненти аналізу інноваційної діяльності підприємства.

Таблиця 2. Елементи методики інноваційного аналізу

Елементи методики	Характеристика
1. Завдання аналізу	1.1. Провести комплексні дослідження і узагальнити макроекономічну й політичну інформацію про умови створення і реалізації інноваційного проекту 1.2. Виявити зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на економічну, бюджетну і екологічну ефективність інноваційного проекту 1.3. Спрогнозувати результати здійснення інноваційних проектів 1.4. Обґрунтувати оптимальні управлінські рішення з мінімізації ризиків і максимізації цільових показників реалізації інноваційних проектів
2. Предмет аналізу	Інноваційний проект – комплект документів, який визначає процедуру і комплекс всіх необхідних підходів (зокрема, інвестиційних) до створення і реалізації інноваційного продукту та (або) інноваційної продукції
3. Об'єкти аналізу	2.1. Науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-технологічні і експериментальні роботи, а також роботи з виробництва (виготовлення) та експлуатації нової продукції, нових технологічних процесів і нових способів організації виробництва, праці та управління 2.2. Макроекономічні (галузеві), технічні, технологічні, фінансові, соціально-економічні, юридичні та екологічні умови реалізації проектів 2.3. Економічний і фінансовий потенціал, фінансовий стан підприємства
4. Суб'єкти аналізу (виконавці)	4.1. Структурні підрозділи підприємства, що здійснює інноваційний проект: фінансовий відділ, бухгалтерія, служби маркетингу, головного механіка, головного інженера, головного технолога, головного енергетика, відділ постачання і капітального будівництва, юридичний і планово-економічний відділи, служби екологічного контролю. Як координатор техніко-економічних і аналітичних досліджень виступає заступник генерального директора з економіки та фінансів 4.2. Зовнішні консультанти (експерти), аудиторські і консалтингові фірми 4.3. Відділи проектного фінансування і кредитування комерційних банків
5. Інформаційна база аналізу	5.1. Законодавчі та нормативні документи 5.2. Дані первинного бухгалтерського і управлінського обліку, реєстри аналітичного і синтетичного обліку 5.3. Бухгалтерська і статистична звітність 5.4. Маркетингова інформація 5.5. Технологічна документація 5.6. Інженерно-технічні розробки 5.7. Висновки аудиторських і консалтингових фірм 5.8. Періодичні видання і спеціальна наукова література

Відповідно до виділених характеристик компонентів методики інноваційного аналізу розглядаються питання формування його теоретичної бази, організації та послідовності проведення, яким присвячені роботи українських і зарубіжних вчених: М.А. Бортніка, Д.А. Єндовицького, І.В. Журавкової, М.А. Йохни, Я.Д. Крупки, Є.І. Крилова, В.В. Ковальова, Ю.М. Коваленка, С.В. Онікієнка, Г.В. Савицької, В.В. Стадніка, А.А. Пересади, У.Ф. Шарпа та ін.

Серед існуючих методик проведення аналізу інноваційної діяльності можна виділити наступні основні напрями:

- оцінка та діагностика ефективності інновацій;
- розрахунок нормативної собівартості для визначення рівня ефективності інновацій;
- аналіз взаємозв'язків між показниками ефективності інноваційних проектів і показниками ефективності господарської діяльності;
- аналіз впливу інновацій на ефективність виробничої діяльності підприємства;
- технічний аналіз як складова частина бізнес-планування при прийнятті рішення про розробку інноваційного проекту.

На основі систематизації поглядів вчених встановлено наступні стадії проведення економічного аналізу інноваційної діяльності:

1. Аналіз і прогноз напрямів науково-технічного прогресу (НТП) у досліджуваних і суміжних галузях.

Цей етап необхідний для розуміння майбутніх технологічних і функціональних загроз. При цьому під технологічними загрозами розуміються можливості виробництва продуктів даного підприємства за допомогою інших, прогресивніших технологічних процесів. У цьому випадку внаслідок використання застарілої технології підприємство може виявитися конкурентоспроможним за витратами, а в деяких випадках – і за якістю продукції.

Функціональна загроза пов'язана з можливістю появи у конкурентів нового, прогресивнішого продукту, який виконуватиме функції застарілого на високому рівні.

2. Аналіз фонду проектів і результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) передбачає дослідження вже існуючих підходів.

Вважаємо, що необхідно виходити з визнання майбутніх інновацій проектами, які вже існують.

Попередній вибір напрямів інноваційного розвитку заснований на аналізі відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, сформованим вимогами ринкової економіки. Результати такого аналізу використовуються для обґрунтування необхідності розробки інновацій за конкретним напрямом відповідно до вибраних для подальшого аналізу варіантів інноваційного розвитку.

Для оцінки відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім можуть бути використані наступні підходи:

– SWOT-аналіз. Заснований на порівнянні ринкових можливостей і ризиків (зовнішні фактори) з сильними і слабкими сторонами діяльності підприємства (внутрішні фактори). У результаті формують варіанти розвитку суб'єкта господарювання, насамперед, ті, для реалізації яких існують зовнішні та внутрішні можливості;

– STP-аналіз. За його допомогою виділяють цільові сегменти ринку, на яких конкретне підприємство може реалізувати свої переваги і приховати існуючі недоліки (відносно конкурентів);

– GAP-аналіз. Дає можливість на основі дослідження фактичних і прогнозних грошових потоків отриманих від виробництва і реалізації різних видів продукції, виділити “вузькі місця” – прогалини ринку (англ. – gap), які можна заповнити новою продукцією;

– стратегічна модель п'яти сил Портера. Дозволяє виявити і оцінити конкурентні переваги конкретних підприємств або видів діяльності залежно від частини ринку, яку вони займають, і рівня їх рентабельності, що в наступному обґрунтовує вибір стратегії розвитку;

– матриця Бостонської консалтингової групи. З її допомогою шляхом зіставлення відомих або прогнозних частин ринку і темпів їх зростання для кожного з видів продукції підприємства оцінюють ефективність їх виробництва та реалізації і визначають варіанти стратегії подальшого розвитку;

– матриця “Мак Кінсі-Дженерал Електрик” (Mc Kinsy – General Electric). На основі аналізу рентабельності існуючих й потенційних ринків і конкурентоспроможності конкретних видів діяльності визначають ті з них, які слід розвивати найдоцільніше.

Інформацію для аналізу та прийняття ефективних управлінських рішень з метою оцінки ступеня відповідності внутрішніх можливостей розвитку зовнішнім, а також для початку роботи над наступною інновацією отримують в ході досліджень розвитку ринку.

3. Відбір найбільш ефективних проектів. На цьому етапі необхідно зрозуміти, які проекти є найбільш прогресивними й ефективними і яка ймовірність їх перетворення в інновації в майбутньому.

4. Аналіз ринку нововведень, який може бути представлений двома великими блоками: ринком так званих контрактних НДДКР і ринком технологічних ліцензій.

5. Розробка інноваційної стратегії.

6. Аналіз капіталоемності інновацій, необхідних для реалізації стратегії.

На даному етапі аналіз інноваційної діяльності трансформується в аналіз інвестиційної діяльності.

Одним з напрямів інноваційного аналізу є технічний аналіз, який займає проміжне місце між ринковим і фінансовим. Аналіз ринку проводиться з метою отримання інформації про те, яку продукцію виробляти і за якою ціною продавати. Технічний аналіз дає відповідь на питання: як виробляти та з якими витратами. При отриманні відповідей на ці питання наступним кроком є розрахунок фінансових показників діяльності суб'єкта господарювання.

Величезна різноманітність застосовуваних технологій, видів сировини та обладнання значно ускладнюють типізацію технічного аналізу інноваційного проекту. З цієї причини у більшості методик загального характеру (на відміну від вузькогалузевих) рекомендації щодо технічного аналізу зводяться до значного переліку питань, які необхідно в ньому відобразити. Один з таких найповніших списків рекомендовано Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК).

Згідно рекомендацій МФК питання, що стосуються організації і методики здійснення технічного аналізу інноваційного проекту, можна поділити на 13 груп:

1. Оцінка вибору місця реалізації проекту.
2. Масштаб проекту, можливість збільшення масштабів виробництва.
3. Технологія.
4. Устаткування, організація його експлуатації і ремонту.
5. Інфраструктура.
6. Схема підприємства.
7. Організація підготовки і здійснення проекту.
8. Графік виконання проекту.
9. Підготовка і освоєння виробництва.

10. Забезпечення якості.
11. Визначення витрат на виконання інноваційного проекту.
12. Матеріально-технічне постачання.
13. Поточні витрати виробництва і збуту.

Розглянемо сукупність дій на кожній зі стадій представленої послідовності технічного аналізу інвестиційного проекту з метою розкриття механізму її дотримання та уточнення окремих дій.

1. Місце реалізації проекту.

Відповідно до вимог класичного проектного аналізу місце реалізації інноваційного проекту вибирається по території найбільшого географічного регіону, який може охоплювати декілька держав. У цьому випадку основною умовою реалізації проекту буде досягнення загального міждержавного інвестиційного клімату.

Україна є державою із значною по європейських мірках територією, яка на 8 % перевищує площу Франції і більшу ніж на 60 % площу Німеччини. Тому необхідно враховувати територіальні кліматичні особливості при розміщенні інноваційних проектів. Наприклад, проекти з виробництва льняного волокна і виноградного вина будуть розміщені в різних регіонах України. У зв'язку з цим необхідний вибір території для реалізації проектів, особливо таких, які будуть залежати від кліматичних й інших природних умов.

Обравши географічне місце здійснення проекту, необхідно обґрунтувати вибір конкретної площі (земельної ділянки). При цьому враховуватимуться юридичні аспекти здійснення інновацій на конкретній території. Відповідно до вимог українського законодавства зарубіжні інвестори можуть придбати земельні ділянки для будівництва житла або готелів тільки в довгострокову оренду, що не завжди їх влаштовує.

Ще однією важливою стороною аналізу розміщення інновацій є оцінка їх впливу на навколишнє середовище. Важливе значення цього напряму зумовило виділення в самостійний розділ проектного аналізу, а саме, в екологічний.

Таким чином, аналіз місця реалізації проекту може включати наступні питання:

1. Карта розміщення підприємства з вказівкою на ній основних напрямів автодоріг, залізничних і водних колій.
2. Схеми земельних ділянок, питання власності на них.
3. Характеристика земельної ділянки (ґрунту і так далі), придатність ділянки для здійснення проекту.
4. Транспортний доступ до ділянки.
5. Найближчі порти.
6. Прихильність ринків збуту і шляху доступу до них.
7. Найближчі населені пункти.
8. Найближчі промислові об'єкти.
9. Вартість земельних ділянок і інвестиційні витрати.
10. Право користування або володіння земельними ділянками.
11. Отримання ліцензій або інших юридичних документів на володіння земельними ділянками.

2. Масштаб проекту, можливість збільшення масштабів виробництва.

Обґрунтованим при оцінці масштаб проекту є аналіз ринку впровадження його результатів. Очевидно, що в ситуації спаду промислової діяльності проекти, які вимагають значних інвестицій, здійснюватимуться з високим ступенем ризику для інвестора.

Важливим напрямом аналітичних досліджень є оцінка вимог і умов конкретного інвестора за тим або іншим проектом. Наприклад, Європейський банк реконструкції і розвитку (далі – ЄБРР) не розглядає проекти, в яких розмір його інвестицій менше двох мільйонів доларів США. З урахуванням того, що ЄБРР фінансує не більше 30 % вартості проекту, то загальний масштаб проекту не може бути нижче 6-7 мільйонів доларів.

При аналізі масштабу проекту враховують такі аспекти:

– технологічна оптимальність – технологія і організація будь-якого виробництва має можливість створювати максимальний ефект, тому масштаб виробництва, який виявляється нижчим або вищим за первинний рівень, пов'язаний із зниженням рентабельності;

– фізичні та інші обмеження. Дуже часто існують фізичні обмеження на масштаб виробництва (наприклад, кількість доступної сировини) або обмеження ринку (недостатність платоспроможного попиту на доступному ринку збуту). Українська нафтопереробна промисловість є яскравим прикладом неадекватності масштабів виробництва, оскільки вона не має ні сировини, ні платоспроможного споживача для завантаження своїх потужностей.

Окрім політичного та економічного ризиків, зумовлених умовами ринкової економіки України, існує ризик, властивий будь-якому проекту і пов'язаний з новою технологією – технологічний ризик. Нові, недостатньо відпрацьовані на практиці технології, ризиковано здійснювати в проектах великого масштабу. Як правило, новизна технології й масштаб проекту обернено пропорційні.

Масштаб проекту тісно пов'язаний з проблемами технологічного впливу на навколишнє середовище і гарантії безпеки, наприклад, санітарно-гігієнічної чистоти виробництва.

Таким чином, аналіз масштабу проекту слід проводити за наступними напрямками:

- аналіз ринку збуту і його впливу на визначення обсягу виробництва;
- оцінка залежності капітальних і поточних витрат від обсягу виробництва;
- врахування впливу екологічних, санітарних й інших обмежень на масштаби виробництва;
- вимірювання впливу фізичних обмежень на масштаби виробництва (обсяг доступної сировини, енергоносіїв, води і інших ресурсів);
- оцінка ризику створення великомасштабного виробництва у зв'язку з новизною технології;
- визначення можливості розширення виробництва в майбутньому.

3. Технологія.

Обґрунтування вибору технології повинне показати, чому перевага віддана саме їй, а не який-небудь інший, тому необхідно продемонструвати альтернативність технологічних рішень і не випадковість вибору саме такого варіанту. При підготовці проекту, розрахованого на отримання іноземних інвестицій, доцільно здійснювати оцінку вибору технології із залученням зарубіжних експертів.

4. При обранні технології необхідно враховувати специфічні особливості економічної ситуації в Україні. З одного боку, це значна диспропорція у вартості сировини і устаткування та робочої сили, що робить неефективними, з іншого боку, капіталомісткі технології, розраховані на широке застосування засобів механізації і автоматизації.

5. Орієнтуючись на вимоги сучасного ринку, можна зробити висновок, що лише передова технологія може забезпечити виробництво продукції на експорт, що є вигідним не тільки для конкретного підприємства, але і для держави в цілому.

Відповідно, аналіз вибору технології включає наступні напрями:

1. Оцінка вибору сировини для виробництва.
2. Обґрунтування і вибір кінцевого продукту.
3. Розрахунок фізичного і морального зносу устаткування.
4. Визначення вимог технології до інфраструктури.
5. Вимірювання впливу екологічних аспектів технології.
6. Розрахунок оптимального ступеня механізації відповідно до вартості робочої сили.
7. Вираження можливостей використання внутрішніх технологій і устаткування.
8. Можливості використання устаткування зарубіжних країн.

4. Устаткування, організація його експлуатації та ремонту.

Вибір устаткування в значній мірі зумовлений обранням технології, тому даний етап аналізу для реалізації інноваційного проекту може включати наступні напрями:

- визначення номенклатури устаткування;
- оцінка ринку устаткування, вибору його постачальників та виробників;
- розміщення заявок і форм контрактів на постачання устаткування;
- організація контролю за постачанням устаткування;
- забезпечення відповідного режиму експлуатації устаткування і необхідного рівня кваліфікації робочої сили;
- система ремонту і забезпечення запчастинами.

5. Інфраструктура

Вимоги до інфраструктури залежать від вибору тієї або іншої технології. Перелік об'єктів інфраструктури, відповідно до рекомендацій МФК, може бути наступним:

- а) Будівлі і споруди, зокрема:
 - виробничі;
 - адміністративні;
 - складські;
 - допоміжні (гаражі тощо);
 - соціально-побутові.
- б) Торгівельні підприємства.
- в) Транспорт.
- г) Лінії електропередач.
- д) Водопостачання і каналізація.
- е) Житло і об'єкти соціальної інфраструктури (лікарні, кінотеатри, клуби, спортивні споруди тощо).

Якщо у підприємства немає окремих елементів інфраструктури на здійснення інноваційного проекту, то необхідно дослідити наступний перелік питань:

- хто і як може створити інфраструктуру;
- терміни виконання робіт;
- необхідні витрати на створення елементів інфраструктури;
- стан переговорів за даними питаннями;

- посади і прізвища осіб, відповідальних за створення інфраструктури;
- необхідні документи.

6. Схема підприємства (виробнича схема)

Графічне надання інформації у більшості випадків є наочним інструментом для працівників, що приймають рішення зі здійснення інноваційних проектів. Тому для управління процесами створення, впровадження і реалізації інноваційних проектів у технічному розділі проекту рекомендується мати наступні схеми:

- генеральний план підприємства;
- схема виробничих потоків (з описом виробничого процесу).

У схемі рекомендується відобразити:

- обсяги сировини, матеріалів, напівфабрикатів, готової продукції;
- площу складських приміщень;
- транспортні потоки, взаємодію різних видів транспорту;
- взаємозв'язки між складами і цехами;
- утилізацію відходів.

7. Організація підготовки і здійснення проекту

Будь-який масштабний проект, наприклад, пов'язаний з будівництвом будівель і монтажем устаткування, завжди готується спеціалізованою організацією. У даний час функції таких організацій виконують недержавні інженерні фірми, що спеціалізуються, наприклад, на проектуванні невеликих об'єктів сучасного будівництва. Відповідно до світової практики, функції спеціалізованих організацій зазвичай включають:

- розробку робочої документації, вибір підрядників (включаючи при необхідності проведення тендеру серед них);
- вибір устаткування, його постачальників, організація закупівлі і перевірки устаткування;
- спостереження за будівництвом;
- монтаж устаткування.

У бізнес-плані інноваційного проекту повинно бути передбачено, які підприємства і з якою репутацією будуть залучені до цих робіт, тобто має бути проведений особливий тендер з вибору суб'єкта господарювання для реалізації інноваційного проекту відповідно до вказаних вище критеріїв.

Бізнес-процеси управління інноваційними проектами можуть бути поділені на шість основних груп:

- процеси ініціації – прийняття рішення про початок розробки інноваційного проекту;
- процеси планування – визначення цілей і способів їх досягнення на основі формування комплексу робіт, які повинні бути виконані, застосування методів і засобів реалізації цих робіт;
- процеси виконання – координація дій людей та інших ресурсів щодо виконання інноваційного проекту;
- процеси аналізу – визначення відповідності планових та фактичних показників інноваційного проекту поставленим цілям і критеріям успіху, а також прийняття рішень щодо необхідності застосування коригуючих дій;
- процеси управління – формулювання необхідних коригуючих дій, їх узгодження, затвердження та застосування;
- процеси завершення – формалізація виконання інноваційного проекту і доведення його до упорядкованого фіналу.

Основними питаннями підготовки і здійснення проекту є визначення:

- проектної документації;
- підприємств, які виконують окремі частини проекту;
- організації спостереження за проектуванням;
- порядку будівництва і постачання устаткування;
- фірм, які виконують ці роботи;
- організації контролю за постачанням устаткування;
- порядку отримання імпортного устаткування;
- досвіду роботи зарубіжних будівельних компаній;
- термінів завершення будівництва;
- механізму управління проектом;
- порядку застосування світового досвіду при плануванні, управлінні, підготовці робочої документації у будівництві;
- графіку будівництва.

8. Графік виконання проекту.

На цьому етапі інноваційного аналізу передбачається розробка графіку, що охоплює питання від прийняття рішення з фінансування проекту до запуску виробництва. Графік виконання проекту може бути як сітьовим, так і лінійним. Сітьовий графік охоплює всі роботи – від прийняття рішення про фінансування проекту до запуску виробництва. Сітьові графіки посилено популяризувалися в радянській літературі ще із середини 1960-х років.

Лінійний графік охоплює здійснення контролю за строками виконання інноваційного проекту, а також за обсягом витрат, які планувались.

9. Підготовка і освоєння виробництва

При створенні інноваційного виробництва одним з основних питань є підготовка робочої сили. Проблема не в тому, що в Україні готується некваліфікована робоча сила, якраз навпаки, – рівень освіченості робочої сили в Україні справляє позитивне враження на іноземних інвесторів. Але, оскільки нове виробництво часто створюється в місцях, де раніше не було подібних виробництв, а відтак, і немає підготовленої робочої сили.

На сьогодні при створенні повністю нових виробництв велика кількість фахівців приїздила за оргнабором, але такий спосіб комплектування кадрів є занадто дорогим, оскільки потребує значних додаткових витрат на житло та соціальну інфраструктуру. Крім того, масове завезення робочої сили за оргнабором за умов величезного прихованого безробіття може викликати й соціальні ускладнення. Тому навчання та перекваліфікація кадрів стає надзвичайно важливою складовою підготовки виробництва.

Перелік питань, які слід передбачити в проекті у частині підготовки виробництва, може бути наступним:

- забезпечення виробництва робочою силою;
- забезпечення сировиною, матеріалами і запасними частинами на пусковий період;
- підготовка технічної документації із запуску виробництва;
- плани дій при нерегламентованій роботі устаткування;
- плани дій при необхідності ремонту.

10. Забезпечення якості

Інформацію про контроль якості доцільно відображати на схемі виробничих потоків. На всіх етапах виробничого процесу – від надходження сировини до випуску готової продукції – необхідно передбачити виконання встановлених стандартів.

11. Визначення витрат на виконання інноваційного проекту

Вважаємо, що витрати на виконання інноваційного проекту, включають наступні елементи:

- придбання землі і підготовку площі;
- створення, придбання або взяття в оренду виробничих будівель і споруд;
- придбання або оренда машин і устаткування;
- придбання ліцензій, прав користування і інших видів нематеріальних активів;
- підготовку виробництва;
- оборотний капітал.

Специфіка сучасної української економіки полягає в тому, що при визначенні витрат на виконання інноваційного проекту необхідно враховувати темпи інфляції, її нерівномірність в різних секторах економіки, і проводити дисконтування витрат.

12. Матеріально-технічне забезпечення

Аналіз сучасного матеріально-технічного забезпечення включає:

- визначення номенклатури й кількості матеріалів і комплектуючих виробів на одиницю продукції й програму виробництва;
- аналіз ринку сировини і матеріалів, постачальників, їх надійність, альтернативні варіанти постачань;
- розміщення заявок і форми контрактів;
- організацію контролю за постачаннями сировини, матеріалів і комплектуючих виробів;
- спеціальний аналіз критичних видів сировини і матеріалів;
- оцінку електропостачання (потреба, джерела, можливі зриви постачань, тарифи, необхідні документи і так далі);
- діагностику водопостачання (потреба, резервуари, стан каналізації, оформлення дозволів та ін.).

13. Розрахунок поточних витрат виробництва і збуту має на меті визначення рентабельності запланованого проекту.

В ньому концентрується вся вищевказана інформація. До поточних відносять витрати на придбання сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, оплату праці працівників, виробничі та невиробничі витрати.

У цілому витрати виробництва і збуту включають наступні статті:

- сировина і основні матеріали;
- допоміжні матеріали;
- зворотні відходи (віднімаються);
- купівельні напівфабрикати;
- основна заробітна плата виробничих робітників;
- додаткова заробітна плата виробничих робітників;
- відрахування на соціальне страхування;
- витрати на паливо і електроенергію для технологічних цілей;
- внутрішньозаводське переміщення вантажів;
- амортизація обладнання виробничого призначення;

- витрати на утримання та експлуатацію обладнання;
- витрати на оплату праці адміністративного і обслуговуючого персоналу та відрахування на соціальні заходи;
- витрати на маркетинг і збут.

Враховуючи технологічну різносторонність інноваційних проектів, неможливо уніфікувати процес отримання заданих параметрів без їх обґрунтування. На практиці необхідно дотримуватися процедур технічного (проектного) аналізу з врахуванням його складових елементів і алгоритму їх проведення. Основними процедурами технічного аналізу визначено:

- вибір місця реалізації проекту і обґрунтування його масштабів;
- обрання технології і обладнання, яке має бути використане в проекті;
- аналіз необхідної для реалізації проекту інфраструктури;
- дослідження схем організації виробництва;
- організація підготовки і реалізації проекту;
- розрахунок всіх витрат на виконання проекту і поточних витрат на випуск продукції.

Експертні оцінки здійснюються з проведенням аналізу всіх альтернативних варіантів рішень на кожному етапі аналізу. Вибір варіантів проводиться з урахуванням юридичних та екологічних обмежень і соціальної спрямованості.

Отже, аналіз інноваційної діяльності слід розглядати як складову частину інвестиційного аналізу підприємств. Основне місце в методиці проведення інноваційного аналізу займає технічний (проектний) аналіз, який розглядається як складова бізнес-планування при прийнятті рішення про розробку інноваційного проекту з урахуванням сучасного стану розвитку економіки України. Технічний аналіз дає можливість визначити величину інноваційних витрат відповідно до проекту і поточних витрат на випуск продукції. Це дозволяє з урахуванням прогнозного обсягу продаж зробити висновки про можливість реалізації проекту за заданих умов.

Висновки. Виходячи з характеру і цілей інноваційної діяльності промислового підприємства, існуючих підходів і результатів проведеного дослідження можливостей удосконалення цієї серії досліджень, вважаємо, що метою інноваційного аналізу є об'єктивна оцінка інноваційних проектів з точки зору їх ефективності, їх узгодженість з тактичними і стратегічними цілями діяльності підприємства.

Завданнями аналізу інноваційної діяльності є: визначення відповідності фінансового стану підприємства цілям його інноваційного розвитку; оцінка можливостей інноваційного розвитку з усієї сукупності факторів; обґрунтування вибору інноваційних проектів; оцінка показників інноваційної діяльності; виявлення резервів фінансування інновацій; оцінка впливу інноваційних рішень на фінансові результати діяльності підприємства.

Встановлено, що організаційна відокремленість персоналу, який займається плануванням, від облікового персоналу суттєво знижує дієвість економічного аналізу, оскільки планова та бухгалтерська інформація як база для аналізу неузгоджені. Розв'язання проблеми вбачається в організаційному поєднанні функціонального персоналу як у центрах управління процесами окремих сфер діяльності, так і на рівні адміністрації підприємства, тобто на обох рівнях управління.

Обґрунтовано, що важливою визначальною складовою інноваційного аналізу є технічний аналіз проекту, що дає відповідь на запитання: як виробляти і з якими витратами. Його основні етапи передбачають вибір місця реалізації проекту,

збільшення масштабів виробництва, технології, обладнання, інфраструктури, організацію підготовки і здійснення проекту, підготовку і освоєння виробництва, забезпечення якості, розрахунок витрат на здійснення проекту, матеріально-технічне забезпечення, поточні витрати.

Інформаційною базою для проведення економічного аналізу інноваційного проекту є насамперед його бізнес-план (форму та зміст даного документа запропоновано згідно з основними рисами та особливостями інноваційного проекту). На даному етапі аналізу визначається рівень виконання запланованих показників, що ґрунтується на розрахунку показників чистої приведеної вартості (NPV) грошових потоків інноваційного проекту та їх вірогідності в кожній економічній ситуації.

Вважаємо, що дані методики можуть бути використані в практиці вітчизняних підприємств з урахуванням особливостей формування інформаційної бази для проведення аналізу інноваційної діяльності.

Недостатнє вивчення питань інвентаризації нематеріальних активів призводить до того, що на сьогодні господарюючі суб'єкти не розуміють усієї важливості її проведення. Нематеріальні активи є таким активом, який може бути наявний на підприємстві, однак не відображений в бухгалтерському обліку. Як наслідок можливі економічні від використання таких нематеріальних активів залишаються нереалізованими. З метою вирішення вищенаведеної проблеми нами запропоновано систематично проводити інвентаризацію нематеріальних активів, що допоможе підвищити ефективність управління ними та уникнути розкрадання та нецільового використання всіх невідчутних та відчутних нематеріальних активів підприємства.

В дослідженні обґрунтовано, що необхідно більше уваги приділяти питанням інвентаризації нематеріальних активів як окремій складовій бухгалтерського обліку, оскільки лише так можна прослідкувати використання кожного об'єкту нематеріальних активів та виявити конкретні відхилення по кожному з таких об'єктів. Тому враховуючи специфіку відчутних та невідчутних нематеріальних активів автором удосконалено методику їх інвентаризації, шляхом надання пропозицій по удосконаленню роботи інвентаризаційної комісії з нематеріальними активами, удосконалення інвентаризації об'єктів інтелектуальної власності, отриманих в результаті виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що дозволило створити передумови для ефективного управління результатами інтелектуальної діяльності підприємства.

Для забезпечення отримання прибутку, здійснення інноваційної діяльності, та ефективного ведення виробництва на підприємстві за допомогою створених невідчутних та відчутних нематеріальних активів необхідним є здійснення контролю їх ефективності. В дослідженні удосконалено методику контролю ефективності використання нематеріальних активів, під якою розуміється перевірка економічності, продуктивності і результативності використання нематеріальних активів в діяльності підприємства для реалізації поставлених перед ним цілей. Вищенаведена методика складається з трьох стадій (організаційно-підготовча, технологічна, результативна) та дозволяє визначити ступінь результативності використання нематеріальних активів підприємства. За результатами контролю

ефективності формуються незалежні висновки про ступінь результативності використання невідчутних та відчутних нематеріальних активів, ефективності рішень, прийнятих управліннями та економічності використання витрачених на їх утримання та використання коштів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Богоявленська Ю.В.* Проектний аналіз: Навчальний посібник. – Київ: “Кондор”, 2004. – 336 с.
2. *Єндовицкий Д.А.* Комплексний аналіз і контроль інвестиційної діяльності: методологія і практика. – М.:Фінанси і статистика, 2001. – 350 с.
3. *Ковальов В.В.* Методи оцінки інвестиційних проектів. – М.:Фінанси і статистика, 1998. – 144 с.
4. *Кокурін Д.І.* Інноваційна діяльність. – М.:Екзамен, 2001. – 576 с.
5. *Крилов Є.І., Власова В.М., Журавкова І.В.* Аналіз ефективності інвестиційної і інноваційної діяльності підприємства. – М., Фінанси і статистика, 2003 – 607 с.
6. *Савицька Г.В.* Економічний аналіз: підруч. – М.:Новое знання, 2006. – 679 с.
7. Управління проектами: Пер.з англ. – М.: Альпіна Бізнес Букс, 2007. – 189 с.
8. *Шарп У.Ф., Александер Г.Дж., Бейлі Дж.В.* Інвестиції. – М.: Інфра-М, 1999. – 250 с.
9. *Янковський К.П., Мухар І.Ф.* Організація інвестиційної і інноваційної діяльності. – Спб: Петербург, 2001. – 448 с.
10. *Крилов Є.І., Власова В.М., Журавкова І.В.* Аналіз ефективності інвестиційної і інноваційної діяльності підприємства. – М., Фінанси і статистика, 2003 – 607 с.
11. *Кокурін Д.І.* Інноваційна діяльність. – М.:Екзамен, 2001. – 576 с.
12. *Ілляшенко С.М.* Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навчальний посібник. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. – 278 с.
13. *Калюжний І.Л., Калюжна Т.В., Забарін Д.І.* Методика розробки і реалізації основних етапів інноваційної стратегії на підприємстві. – Севастополь, Вид-во СЕВНТУ, 2003. – 52 с.